

American Beauty

American Beauty är en tragikomisk, poetisk förortsfabel. En film om livslögner och vad som händer när glappet mellan drömmen om det ideala livet och det liv man faktiskt tvingas leva blir för stort.

Filmen handlar också om längtan efter respekt, ungdom, makt och skönhet. Men framförallt handlar den om huvudpersonen Lester Burnhams längtan att skapa en identitet och att bli sedd.

**Rekommenderad för
åk 9 – gymnasiet**

En filmhandledning av
Louise Lagerström

Handling

Filmen inleds med en videofilmad sekvens där en ung flicka beklagar sig över sin gubbsjuka patetiska pappa; "Someone really should just put him out of his misery". Vi hör en ung mansröst fråga henne; "Want me to kill him for you?" I nästa scen presenterar sig fadern Lester Burnham i en voice over samtidigt som kameran sveper över det prydliga villaområdet där han bor. Han förkunnar att detta är hans liv men att han inom ett år kommer att vara död.

Lester Burnham är 42 år och lever i ett stagnerat äktenskap med sin hustru Carolyn och deras sextonåriga dotter Jane, i en välbärgad förort till Connecticut. Lester arbetar som copywriter på en annonstidning och Carolyn som fastighetsmäklare. Men idyllen är endast skenbar. Lester som sedan en tid känt sig missnöjd med tillvaron finner snart på anledningar att radikalt förändra sitt liv. Dessutom är hans relation till både frun och dottern på en nivå nära fryspunkten.

När paret Burnham bevisar en cheerleaderuppvisning där Jane medverkar får Lester syn på hennes jämnåriga kamrat, Angela. Han blir våldsamt förälskad. Angela blir påtagligt smickrad och flirtar uppmuntrande tillbaka. Från den dagen tar Lesters liv en ny vändning.

Vid det årliga cocktailpartyt för de lokala mäklarna blir paret Burnhams

Kevin Spacey i rollen som Lester Burnham, på ytan lugn men vid en skiljeväg i livet.

äktenskapliga haveri påtagligt. Carolyn skäms över sin man som helt plötsligt börjar säga just vad som faller honom in. Carolyn inleder en flirt med sin yrkesmässige rival, den lokale mäklarkungen Buddy Kane, kallad The King. De bestämmer att de skall ses senare över en lunch. Lester dränker sin frustration i whisky.

Den kväll träffar Lester även sonen i grannfamiljen, Ricky Fitts. Han serverar på festen som täckmantel för sin huvudsakliga inkomstkälla, att langa marijuana. Ricky är en känslig ung man som haft psykiska problem och vars största intresse är att videofilma sin omgivning. Utanför festlokalen erbjuder Ricky Lester en joint medan Carolyn flirtar vilt med Buddy. Lester blir snart en av Rickys kunder.

Uppmuntrad av Rickys attityd till arbete och med en nyförälskads självförtroende säger Lester upp sig från sitt arbete. Men först efter att ha övat utpressning mot sin chef. Hans kännedom om chefens vänsterprasslande ger honom en årslön "with all benefits".

Lester söker utanCarolyns vetskap jobb på en hamburgerrestaurant, Mr Smileys, tar fram hantlarna ur garaget och börjar åter lyssna på

sin favoritmusik från 70-talet. Han röker en joint och drömmer rosen-skimrande drömmar om hur han förför Angela. För att slutligen markera sitt livsstilsbyte byter han in familjens Toyota mot en röd Pontiac Firebird från 1970.

Den oförstående Carolyn som är lika frustrerad som sin make inleder ett passionerat förhållande med Buddy som just separerat från sin hustru. När Carolyn och Buddy efter ett älskogsmöte beger sig för att äta hamburgare möts de av en leende Lester i kassan. Han verkar inte bry sig nämnvärt omCarolyns vänsterprassel. Buddy introducerar Carolyn till pistolskytte. Hon visar sig vara en naturbegåvning och skaffar sig ett eget vapen.

Jane som föraktar sin far för att han tränar efter hennes kamrat börjar umgås med Ricky. Han har tidigare smygfilmat henne genom fönstret och är uppriktigt kär i henne. Hon blir den första flickvän han tar hem och han visar henne faderns bisarra samling av vapen och porslin från nazitiden.

Rickys familj har också ansträngda relationer. Fadern Frank, som är en reaktionär före detta marinkårsöverste, blir ofta våldsam mot sonen medan Rickys mor har gått in i ett katatoniskt tillstånd. Fadern börjar

misstänka att Ricky ljugar om hur han tjänar sina pengar och smyger sig en kväll in i sonens rum och tjuvtittar på hans videofilmer. Han får då syn på bilder som Ricky filmat på Lester, naken lyftandes hantlar framför ett fönster. Frank börjar misstänka att sonen är homosexuell och misstankarna förstärks då han genom sitt fönster ser sonen och Lester tillsammans. Från hans vinkel ser de ut att ha sex fast Ricky i själva verket visar Lester hur man rullar en marijuanacigarett.

När Lester samma kväll styrketränar i garaget dyker en gråtande Frank upp i regnet utanför. Lester förstår inte vad han vill men tröstar honom. Frank försöker att kyssa Lester. När Lester förklarar att Frank måste ha missuppfattat situationen inser Frank att han gjort bort sig och flyr gråtande ut i mörkret.

Samma kväll är Angela hemma hos Burnhams. Jane och Angela bråkar och Ricky övertalar Jane att rymma med honom till New York. Angela och Lester hamnar ensamma i vardagsrummet. Lester ser sin chans att förföra Angela men kommer av sig då hon avslöjar att hon är oskuld. Han gör istället ordning en smörgås åt henne i köket.

Ute i ovädret är en frustrerad Carolyn på väg hem i bilen efter en uppgörelse med Buddy. Bredvid henne i framsätet ligger hennes nyinköpta pistol.

Vi får åter igen se den inledande scen där Jane talar om att ta död på sin pappa.

När Lester blir ensam i köket smyger sig någon på honom bakifrån och sätter en revolver mot hans tinning. En skott går av utan att vi vet vem som håller i vapnet. En bild på en blöt Frank Fitts i blodig tröja avslöjar honom som mördaren. Vi ser Lester Burnhams lyckliga ansikte medan hans liv passerar revy. Han har kommit till insikt om vad tillvaron går ut på och att han trots allt känner stor tacksamhet till sitt dumma lilla liv. Det är rätt vackert ändå.

En amerikansk berättartradition

En av de mest livskraftiga genrererna i amerikansk berättartradition, vid sidan av de stora som komedi-, action- och western-genrererna, är en kritisk spegling av den amerikanska livsstilen i familjedramats form. Inom filmen har vi de senaste åren sett exempel som *Ice Storm* av Ang Lee eller *Happiness* av Tod Solondz.

Äldre exempel är *Linje lusta* och *Katt på hett plåttak* (ursprungligen pjäser av Tennessee Williams som filmatiserats av Eliah Kazan respektive Richard Brooks), *Mandomsprovet* av Mike Nicols och David Lynchs mardrömsskröna *Blue Velvet*. Gemensamt för alla dessa är att de försöker att säga något om tillvaron genom att beskriva vanliga människors tillkortakommanden, drömmar eller avsaknad av drömmar. De är också ofta ganska tydligt placerade i en social och samhällelig kontext och mynnar ut i en kritik av det moderna (läs: amerikanska) samhällets ytlighet och tomhet.

Det finns dock en ton i dessa vår tids berättelser som jämfört med det allvarliga betraktandet i Tennessee Williams film- och teaterdramer från 40- och 50-talet är betydligt mer ironisk och skruvad. Det är en ny generations uppgörelse med det samhälle som deras föräldrar byggt upp, ett samhälle de varken kan eller vill förstå. Och i deras kritik är just ironin det främsta vapnet.

American Beauty sällar sig till denna sistnämnda tradition i sin totala ödeläggelse av den "lyckliga amerikanska kärn-familjen".

Dramaturgiskt är *American Beauty* också en renskalad film där varje person representerar moderna fenomen eller stereotyper och denna filmhandledning kommer att ta upp hur filmens tematik byggs upp genom dessa personer och deras egenskaper.

Lester – den vilsne hjälten

American Beautys 'hjalte' föregår bryskt filmens utgång genom att i inledningen meddela att han inom ett år kommer att vara död. "Of course I don't know that yet. And in a way, I'm dead already."

Vi förstår att det än så länge handlar om en mer mental, känslomässig och moralisk än konkret fysisk död. Lester är inte nöjd med livet. Självironiskt och osentimentalt kommenterar han sin meningslösa tillvaro; "Look at me. Jerking off in the shower. This will be the high point of my day. It's all downhill from here."

Han presenterar sin fru som en glädjelös perfektionist och sin dotter som en typisk problemfylld tonåring.

"We used to be happy, But you know what? It's never too late... to get it back".

Lester har trots allt inte helt gett upp och han bestämmer sig för att bli herre över sitt eget liv, hitta tillbaka till något som han tror har fun-

nits. Bryta med det förljugna. Den styrka han behöver för att fatta dessa nya livsavgörande beslut finner han då han träffar sin dotters kamrat Angela. Hon blir en uppenbarelse, en dröm att kämpa för och en anledning att bli attraktiv igen.

Genom grannpojken Ricky blir han varse att man själv kan styra sitt liv.

Lester föregår risken att bli bortrationaliserad genom att säga upp sig från sitt meningslösa jobb. Uppriktigt befriad efter att ha dolt sitt förakt och falskt smilat ett halvt liv, ser han sig om efter ett nytt arbete på fast food-restaurangen, ett jobb som kräver minsta möjliga ansvar.

Lester förvandlas till en slags "Farbror som inte ville va' stor" och säger nu plötsligt precis vad som faller honom in. Han utpressar sin chef, slutar att ta order av sin fru och börjar istället göra det han själv tycker att han behöver.

För som han själv uttrycker det; "I'm just a guy with nothin' to loose."

Karaktären Lester bygger i grunden på en vedertagen stereotyp. Den medelålders mannen i kris som börjar omvärdera sitt liv och som tror att vägen till befrielse och upprättelse går via kärleken till en betydligt yngre flicka och investeringen i en röd sportbil.

Det är ingen vacker bild som byggs upp. Han sukter efter sin dotters kamrat, börjar röka marijuana och betar sig på det hela taget illa mot sin familj. Trots att Lester använder tvivelaktiga metoder för att "rena" sig själv får vi en ganska positiv bild av honom.

★ Fundera kring hur regissören lyckas balansera de negativa egenskaper hos Lester och ändå framställa honom som en person vi kan känna sympati för.

Huvudpersonen Lester representerar också den kvästa post-hippiegenerationen som tvingats in i ett borgerligt förortskoncept utan att egentligen förstätt hur det gick till. Men lika lite nu som då verkar han veta vad han egentligen revolterar emot.

★ Fundera kring hur vi kan hamna i en livsstil utan att vi märker det. Vad är det som formar det sätt vi lever och de värderingar som därmed följer?

★ Ligger makten att ändra våra liv hos oss själva och för vem lever vi egentligen våra liv? Hur ser ett "vanligt" liv ut enligt dina kriterier? Hur

Kevin Spacey gestaltar medelåldrarnas helvete och drömmar, här med Mena Suvari i en av filmens drömsekvenser.

kommer det sig att ett "vanligt" liv så ofta framställs som negativt?. Vilka positiva respektive negativa värderingar lägger vi i ordet "vanligt"?

I grannhuset bor ett homosexuellt par. De lever precis som vilket par som helst, pratar trädgårdstips och leker med sin lilla hund. Filmen framställer dem också som de mest lyckade och nöjda personerna i hela filmen.

★ På vilket sätt leker regissören med våra fördomar kring vad som är normalt?

"I have lost something. I'm not exactly sure what it is but I know I didn't always feel this sedated [avtrubbad]." I slutet av *American Beauty* ligger Lester Burnham skjuten i sitt kök. Han har ett leende på läpparna och i dödsögonblicket förklarar han att han hunnit reflektera över sitt liv.

Han minns allt det som betydde något i livet. Den stjärnklara himlen när han var på scoutläger, sin mormors händer, sin dotter och sin fru.

★ Diskutera hur ni uppfattar slutet. Har han funnit det han sökte eller blir han bestraffad för att han försöker fly sitt ansvar?

★ Utifrån slutsekvenserna, fundera vidare över vad som är viktigt i livet för dig? Vad är det som hindrar oss från att förverkliga oss själva?

Angela – katalysatorn för Lesters längan att bli sedd

"I don't think there's anything worse than being ordinary", säger Angela.

En replik som vid första anblicken kanske bara ses som ett uttryck för en flicka som sedan barnsben blivit bortskämd med uppskattning för sin skönhet. Repliken ligger också i linje med hennes karaktär som ytlig och utseendefixerad tonåring med drömmar om en karriär som fotomodell. Angela börjar tvivla på sin dragningskraft då Ricky säger att hon är ointressant och alldaglig.

Lester skriker efter uppmärksamhet i sitt identitetslösa liv och från att ha varit ett pikant "object of desire" för Lesters medelålderskris blir Angela i stället katalysatorn för Lesters verkliga behov att synas, märkas och få en identitet i sina egna och omgivningens ögon. Att deras flirt stannar vid kyssar och inte blir den erotiska erövring Lester och vi som publik väntar oss, kan ses som att deras möte innebar den bekräftelse de bägge sökte efter. För Angela förvandlas Lester från älskaren till fadersgestalten som gör en smörgås till henne och lägger filten

kring hennes axlar.

Lesters självbild är starkt färgad av hur hans omgivning ser på honom.

"Both my wife and daughter think I'm this gigantic loser." Hans familj tycker att han är en förlorare. Han gör allt för att behaga sin hustru. "I'll be whatever you want me to be." Men det är ändå inte tillräckligt. På sitt arbete är han en av andra slavarna i ett stort kontorslandskap och totalt umbärlig. Lester anser sig själv så oansenlig att han inte blir förvånad då folk inte kommer ihåg honom; "It's okay. I wouldn't remember me either."

När Angela får syn på honom blir han plötsligt sedd för första gången på länge. Hon ser något som ingen annan ser. Han beskriver det som att vakna upp efter tjugo års koma.

I slutet av filmen frågar Lester Angela hur hans dotter Jane mår. När han hör att hon är kär blir han lycklig. Angela frågar hur han själv mår. Han svarar förvånat att det var så länge sedan någon frågade honom det.

★ Fundera kring vikten av att bli sedd av sin omgivning.

★ Hur ändras det första intrycket av de olika karaktärerna under filmens gång?

Carolyn – fångad i perfektionismen

Carolyn har liksom Lester fångats av vuxenlivet. Hon förefaller dock nöjd så länge fasaden utåt förblir oklanderlig. Vi presenteras för henne genom Lesters syrliga påpekande att handtaget på hennes sax matchar hennes träskor. Hon är den perfekta frun med den perfekt tuktade trädgården bakom det klanderfritt vitmalade staketet.

Carolyn dyrkar det hon uppfattar som normalt och försöker kontrollera sin tillvaro som en välgregerad pjäs. När Lester jämför sina arbetsgivare med fascister och säger att det vore som att sälja sin själ och arbeta för Satan om han jobbar kvar, anklagar hon honom för att vara överdramatisk. För henne börjar de verkliga problemen när Lester börjar säga sanningar. "Act happy", "Honey, don't be weird" säger hon till honom på cocktailpartyt när han plötsligt börjar tala fritt ur hjärtat.

Carolyn går till fullo in för uppgiften som lyckad kvinna i karriären och den perfekta hustrun. Hennes konkurrent Buddys motto ekar i hennes huvud "In order to be succesful one must project an image of succes". Men i sitt arbete som husmäklare känner hon sig dock oftast otillräcklig, något hon vägrar att erkänna.

I en scen i filmens början ser vi henne frenetiskt städa ett hus medan hon peppar sig själv genom att upprepa mantrat "I will sell this house today". Hon misslyckas och när spekulanterna lämnat huset bryter hon ihop. När tårarna kommer börjar hon slå sig själv i ansiktet för att återvinna självbehärskningen och biter sedan ihop som om ingenting hade hänt.

Den scenen är talande för hur Carolyn hanterar sin frustration. I slutet av filmen ser vi henne gråtande i sin bil. Hon har blivit ertappad med sin älskare och hon inser att hennes äktenskap är över. På radion hör hon en person som talar om att ta herraväldet över sitt liv. "I refuse to be a victim" blir hennes nya mantra. Carolyns jobb är att sälja en image precis som hennes liv har blivit att leva i just en sådan.

Carolyn är drillad i att förakta svaghet både hos sig själv och hos andra. Enligt henne är den viktigaste läxan i livet att man inte kan lita på någon annan än sig själv. Vi kan ana att för henne är det materiella livet en revansch för en torftigare barn-

dom. Hon anklagar dottern för att vara bortskämd och inte tillräckligt uppskatta hur bra familjen har det. "When I was your age, I lived in a duplex! We didn't have our own house".

★ Fundera kring hur *American Beauty* behandlar föreställningen om att materiell välfärd är lika med lycka.

★ Lyckas regissören förmedla en komplex bild av Carolyn eller känns det som hon går opåverkad genom filmens händelser? Hur tänker vi oss att hon kommer att fortsätta sitt liv? Vad har hon lärt sig?

Ricky – flyktingen från verkligheten

Grannpojken Ricky Fitts är inte bara Lesters personlige hjälte. Han blir också bärare av filmens sensmoral; Titta närmare innan du dömer. Han är den insiktsfulle konstnären, filmaren, men också den allseende betraktaren. Genom sitt videoöga betraktar han tyst omgivningen. Han observerar men ingriper inte. Medan de andra rusar på i sina liv ägnar han sin tid åt existentiella funderingar. Det finns något meditativt lugnt över honom samtidigt som hans historia av psykisk sjukdom skänker vemod till hans karaktär.

Han genomskådar ytligheten och är den enda som har förmågan att se skönheten i livet samtidigt som han verkar vara den ende för vilken döden är en realitet. I Jane finner han en själsfrände som också längtar efter att prata med någon om djupare frågor som livet, Gud och döden.

I en av filmens allvarligaste scener visar han henne det vackraste han någonsin filmat. En plastpåses dans i vinden. Samtidigt som Ricky har en väldigt klar syn på tillvaron är han i vissa avseenden rädd för både verkligheten och skönheten i den. Hans kamera har blivit ett membran genom vilket han filtrerar det han ser för att väga närma sig det.

"Never underestimate the power of denial" säger Ricky samtidigt som han tvingas delta i sin familjs stora livslögn, att överste Fitts, Rickys far, är homosexuell. Faderns frustration över sin livslögn har gjort att han fanatiskt försöker styra sonens liv med militär disciplin och fysisk bestraffning.

Ricky filmar människor i smyg men man lyckas ändå undvika att framställa honom som en obehaglig voyeur.

★ Hur framställs Ricky i filmen? Vad hos honom upplevs negativt och vad upplevs positivt?

★ Hur reagerar du inför Rickys livsinställning, är han bara rädd för att konfronteras med verkligheten eller är han i stället ovanligt insiktsfull och medveten om tillvaron?

★ Fundera kring hur Frank Fitts vänder rädslan för sin egen homosexualitet mot sin son och gentemot sin omgivning. Hur har hans fru drabbats? Vilka värderingar låter regissören Frank vara bärare av på ytan och undermedvetet? Vilka komiska poänger plockar man på Franks homofobi?

Jane – det otrygga barnet

"I need a father who's a role model..." är Janes och även filmens inledande replik. En påminnelse om att barn vill ha föräldrar som tar sitt ansvar och som är förebilder. Lester har inte pratat med sin dotter på länge och när han gör ett trevande försök tycks han bli förvånad över att de inte genast får kontakt.

Jane presenteras som en typisk ruralig tonåring som funderar på att lägga sina besparade barnvaktspengar på en bröstförstoring när hon egentligen inte vill något annat än att bli sedd av sina föräldrar.

Carolyn tycker å sin sida att hon gjort sitt då hon försett dottern med materiell trygghet medan Lester anser att hon behandlar dottern som en anställd.

När Jane talar om sina föräldrar med Angela är det i föraktfulla ordalag. Hon menar att deras försök att aktivt intressera sig för henne, tex att titta på hennes dansuppväning, genomsyras av falskhet.

Föräldrarna å sin sida tolkar hennes motsträvighet som blygsamhet och intalar sig själva att de går på dansen för hennes skull.

Varför kan de inte leva sina egna liv, klagar Jane över sina föräldrar. Hon säger att hon hatar sin pappa samtidigt som hon önskar att hon betydde bara hälften så mycket för honom som hennes kompis Angela verkar göra.

★ Tar man hennes hårda ord om sina föräldrar på allvar eller är det något som hör tonåren till, ett sätt att frigöra sig?

I samband med att Jane och Ricky pratar om Rickys far säger Jane att hon också skulle behöva lite disciplin

Carolyn Burnham, i rollen Annette Bening, pysslar om sina rosor och kämpar hårt för att hålla fasaden fri från alla krakeleringar.

i sitt liv.

★ Vad menar hon egentligen med detta?

★ På vilka sätt har föräldrarna svikit sina barn i *American Beauty*? Fundera vidare över hur en bra förälder skall vara.

Serietidningens estetik

American Beauty har med sin spektakulära inledning, där huvudpersonen förbådar sin egen död, och den regntunga uppgörelsen i slutet, vissa drag av kriminalhistoria. Vi hör inledningsvis hur dottern önskar livet ur sin far och innan filmen är slut hinner vi misstänka både Jane, Ricky, Carolyn och Frank för mordet.

I övrigt ligger inte betoningen på det annalkande brottet. *American Beauty* innehåller en blandning av situationskomik, samhällskritik och poesi.

"American Beauty" är även namnet på en ros. Den förekommer i tuktad form i Burnhams trädgård medan Angela i Lesters drömmar badar i dess blad.

Regissören har skapat ett perfekt avskalat stiliserat förortsuniversum. Den inledande kamerakningen över symmetriskt likartade villor med dito vita staket och manikyrate gräsmattor för tankarna till Ankeborg och träden ser lika prydliga ut som i legoland. I detta universum behövs

inte heller några statister. Det är öde och tomt och endast rollfigurerna förekommer i bild.

Karaktärerna och miljöerna är till det yttre schematiskt skissade, nästan som i ett seriemagasin men de har ändå begåvats med mänskliga drag. Det vardagliga livet observeras med lite distans men varvas med Lesters dagdrömmar där kameran roande och svävande dröjer sig kvar i slow motion och extrema närbilder.

Man använder även musiken på ett ironiskt och kommenterande sätt. När Lester sjunger med i låten "American woman" blir frasen "I got better things to do than spend my life growin' old with you" klart adresserad till hustrun Carolyn.

Den käckä så kallade hissmusiken, som Carolyn envisas med att lyssna på vid middagsbordet, kontrasterar starkt mot den spända atmosfären vid bordet.

Men också här är musikvalet gjort med stor ironi. När Lester sagt upp sig spelas till exempel mycket passande "Call Me Irresponsible" och sedan "Where has Love Gone".

Mycket av musiken är specialskrivet och används för att betona vissa scener. Musiken tonas sällan in i scenerna utan ligger som ett tydligt ackompanjemang till långa montage av sekvenser. Sedan följer ett nytt montage med musik av en helt annan karaktär eller helt utan musik.

★ Diskutera vidare hur musiken används i *American Beauty* och försök hitta exempel på partier där musiken förstärker det som händer i bild. Notera också hur tystnaden används och den spänning som uppstår mellan ljud och tystnad.

PRODUKTIONSUPPGIFTER

Manus: Alan Ball

Regi: Sam Mendes

Foto: Conrad L. Hall

Klippning: Tariq Anwar, Christopher Greenbury

Scenografi: Andrea Dopaso, Suzan Wexler

Originalmusik: Thomas Newman

I ROLLERNA

Lester Burnham – Kevin Spacey
Carolyn Burnham – Annette Bening
Jane Burnham – Thora Birch
Ricky Fitts – Wes Bentley
Angela Hayes – Mena Suvari
Buddy Kane – Peter Gallagher
Colonel Frank Fitts – Chris Cooper
Barbara Fitts – Allison Janney

TEKNISKA UPPGIFTER

Speltid: 121 min

Format: Cinemascope

Ljudsystem: Dolby /DTS

Censur: Från 15 år

Svensk premiär: 25 februari 2000

DISTRIBUTION

UIP, Box 9502, 102 74 Stockholm,
tel: 08-556 065 70, fax: 08-556 065 89
www.uip.se